

Н.Бортник, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ИСТОРИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ «ЗАПИСОК У ИЗГОЛОВЬЯ» СЕЙ СЁНАГОН

Статья посвящена исследователям и переводчикам творчества Сей Сёнагон, в частности, истории исследования произведения «Записки у изголовья». Особенное внимание уделено переводам «Записок» в периоду после реставрации Мейдзи.

Ключевые слова: «Записки у изголовья», дзуйхицу, Сей Сёнагон, списки произведения, периоды исследования, переводы произведения.

N.Bortnik, post-graduate student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE HISTORY OF INVESTIGATION OF “THE PILLOW BOOK” OF SEI SHONAGON

The article is devoted to the researches and translators of Sei Shonagon’s works, particularly, to the history of investigation of “The Pillow Book of Sei Shonagon”. We pay special attention to translation of the text in the period after Meiji Restoration.

Key words: “The Pillow book”, dzuihitsu, Sei Shonagon, different lists of the work, periods of investigation, translation of the text.

УДК 82-1/-9

А. Букрієнко, к. філол. н., доц.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ

ДАДАЇЗМ В ЯПОНІЇ: МІЖ ФУТУРИЗМОМ ТА МОДЕРНІЗМОМ

В статті розглядається історія становлення та розвитку в японській літературі такого цікавого, складного і неоднозначного явища як дадаїзм. Висвітлюються передумови появи дадаїзму в Японії, особливості першого знайомства японців з цим літературним напрямком, специфіка його теоретичного розвитку в Японії. Особлива увага приділяється життєвому і творчому шляху такого «стовпа» японського дадаїзму як Такахасі Шінкічі. У цьому контексті розглядаються також деякі паралелі між філософією дзен-буддизму та дадаїським способом мислення.

Ключові слова: дадаїзм, поезія, філософія, дзен-буддизм.

Перша половина ХХ століття була часом надзвичайно цікавим та неоднозначним з точки зору історії світової літератури. Саме у цей час у мистецтві взагалі та у літературі зокрема почали один за одним виникати нові форми художнього вираження. Вони оформлюються у напрямки і течії, створюють свої маніфести та нову, небачену до того естетку, суть якої, щоправда, іноді зводиться до простого заперечення вже існуючих канонів. Але як би там не було, ці нові течії та напрямки. Незважаючи на

свою неоднозначність, пропонують нові методи, нові погляди на реальність, і у цьому, очевидно, полягає їхня головна заслуга.

Зрозуміло, щонайбільше ці рухи зачіпають Європу, яка ще довго буде знаходитись в авангарді світового літературного процесу. Проте і на Сході, зокрема в Японії, спочатку непомітно, а потім все більше і більше, літератори починають все більше і більше звертатися до цих нових методів у спробі створити щось нове. Можна навіть сказати, що з часом ці нові течії та напрямки «потопили» Японію, повністю перебравши на себе (хоч і тимчасово) такий величезний пласт японської літератури як вірші нової форми 新体詩. Якщо говорити про період між двома світовими війнами, то такими літературними течіями «монополістами» були футуризм і дадаїзм. В даній роботі ми обмежимося розглядом історії становлення та розвитку дадаїзму в Японії.

Засновником дадаїзму був французький поет румунського походження Самуель Розенсток, який 8 березня 1916 р. у кафе Тераза в Цюріху проголосив свій відомий маніфест: «Je d?truis les tiroirs du cerveau et ceux de l'organisation sociale (Я зніщую ящики розуму та соціальної організації)» [Julaud 2005, с. 338]. Під «ящиками» тут маються на увазі обмеження, умовності, те, що стримує людину, не випускає її за межі, виставляє ці межі. У 1918 р. він видає друком свій відомий «Маніфест дада», суть якого, якщо говорити коротко, зводиться до того, що він відкидає та «ненавидить маніфести та принципи» [Masson 2007, с. 384]. Таким чином, прийнявши літературний псевдонім Трістан Тцара, Розенсток стає метром нового літературного напрямку, естетика якого, не захотівши обмежуватись лише літературою, з часом поширилась і на інші види мистецтва (скульптура – Марсель Дюшам, живопис – Ханс Арп).

Японія, на той час, була вже промислово розвиненою та політично впливовою країною, досить міцно кооптованою у світовий літературний процес. Тому не дивно, що за декілька років про дадаїзм заговорили і в Японії. Популяризатором дадаїзму в Японії вважається Цуджі Джюн (辻潤), який на початку 1920-х рр. надрукував ряд статей, присвячених дадаїзму. У 1922 р. він видав збірку власних статей під назвою «Нескладні записки блукача» (浮浪漫語), одна зі статей повністю присвячена дадаїзму та ролі самого Цуджі у ньому, оскільки сам себе він також вважав дадаїстом [Мошняга]. У тому ж таки 1922 р. група молодих поетів об'єдналась з метою створити власний журнал «Дадаїзм» (「ダダイズム」), який проіснував декілька років. Цей журнал відрізнявся чисто дадаїським епатажем та естетикою. Учасники цього гуртка хотіли відкрити власне «Кафе Дада», в якому кожен з них мав би виконувати роль персоналу: головний редактор – кухарем, Цуджі Джюн – барменом тощо [Мошняга].

Ще одним раннім теоретиком дадаїзму в Японії був Катаяма Косон (片山孤村), який у своїй статті «Вивчення дадаїзму» визначив три принципи, необхідні для того, щоб бути творцем-дадаїстом: шумність, одночасність та використання нових матеріалів у живописі. Також серед критиків слід зазначити Морігучі Тарі (森口タリ), який публікував критичні статті, присвячені дадаїзму у літературному журналі університету Васеда.

У 1923 р. виник ще один журнал, близький дадаїстам, – «Червоне та чорне» (「赤と黒」), на чолі якого стояв досить відомий на той час поет-дадаїст Хагівара Кьоджіро (萩原居次郎) та майбутній діяч пролетарської літератури Окамото Джюн (岡

本順). У цьому ж журналі вонм надрукували свій маніфест, який, в принципі, цілком можна назвати однією з версій дадаїзму: « Поезія – бомба! Поет – чорний безумець, який кидає бомби у міцні стіни та ворота в'язниці!» [Долин 1990, с. 279]. Найвідомішим поетом цієї групи є, безперечно, вже згадуваний нами Хагівара Кьоджіро. 1925 р. він видав збірку віршів «Смертний вирок» (「死刑宣告」). Неабияке значення має його внесок у теоретичну розробку дадаїзму, до якої він вдався у передмові до цієї збірки: «Ті, хто вважає, нібито мої вірші схожі на декадентство, самі заслуговують на осміяння через власну короткозорість... Вірш – це не лише музика, що я її чую у самому собі, але і деренчання поїзда, перемішане з шумом вулиць міста. Це тріск ротатора, який я почув, скрип пера по паперу, дзиччання мошки... Пізнайте! Голосне звучання наших віршів! Їхню нервозність! Їхню кубічну багаточаровість! Великий гуркіт руху вперед! Антимисецтво (яке і є справжнім мистецтвом)! Людину!» [Хагівара 1925, с. 1-9].

Проте найбільш відомим поетом-дадаїстом Японії по праву вважається Такахаші Шінкічі (高橋新吉). У будь-якому випадку, він би увійшов в історію японської літератури хоча б через те, що це він написав центральний маніфест японського дадаїзму «Мої переконання – дадаїст» (「断言はダダイスト」). Там він вперше провів паралелі між дадаїзмом та дзен-буддизмом. Очевидно, що певні передумови для такого судження створив ще Андре Бретон, французький поет-дадаїст, стверджуючи: «Кубізм був напрямком у живописі, футуризм – політичним рухлм. ДАДА – це стан розуму» [Behold 2008]. Пізніше Такахаші Шінкічі стверджував, що дадаїзм та дзен – це практично одне і те ж саме, а європейські поети, такі як Тцара і Бретон, були латентними дзен-буддистами.

У першій частині свого маніфесту Такахаші заявляє, що Дада стверджує і заперечує все, але далі йде парадоксальне твердження про те, що Дада «знаходить себе у всьому... Все – це не два. Відповідно до ясного погляду Будди: все – це все» [Мошняга]. Цей простий на перший погляд вислів насправді повний глибокого філософського значення, якщо до нього уважніше придивитися. Дада заперечує все, отже воно стоїть в стороні від усього, проте воно знаходить себе у всьому. І це «все» – це не два різних поняття, одне з яких Дада заперечує, а інше стверджує. Іншими словами, Такахаші заперечує дуалізм. Таким чином виходить, що твердження дорівнює заперечення, тобто нема ні твердження, ні заперечення, а є лише «все», і це «все» є єдиним поняттям.

Народився Такахаші Шінкічі, ключова фігура японського дадаїзму, 28 січня 1901 р. у маленькому рибачькому селі недалеко від міста Мацуяма, преф. Ехіме. Хоча він навчався лише з 1913 до 1918 рр. у комерційній школі, він наполегливо займався самоосвітою і виглядав дуже достойно серед освіченої публіки тодішньої Японії. У 1918 р. він тікає з дому і без дозволу сім'ї їде до Токіо. Ця перша зустріч зі столицею пізніше знайшла свої відображення у цілком дадаїській «Повісті Дагабаджі Джінгі» (「ダガバジジンギヂ物語」). У 1920 р. його вірш «Полум'я» (「焰をかかぐ」) отримав перший приз у конкурсі газети Йородзу Чьохо, які пізніше познайомила Такахаші із дадаїзмом, надрукувавши низку статей про Трістана Тцару та інших європейських дадаїстів. Проте скоро Такаші залишив Токіо і повернувся у рідну префектуру Ехіме, де, влаштувавшись на роботу у місцевій газеті, час від часу публікував вірші. Через

рік після того як він став монахом у дзенському храмі, у 1921 р., з'явилося перше видання збірки його поезій «Збірка гарбузових віршів» (「まくはうり詩集」).

Протягом наступного року він познайомився з художником-футуристом Хірай Кенкічі (平井謙吉) та прозаїком, поетом і критиком Саго Харуо (佐藤春夫), який пізніше написав передмову до його збірки. У 1924 р. Такахаші повертається до Токіо і видає свою першу повість, яка так і називається «Дада» (「ダダ」). Після цього він почав все більше і більше відходити від дадаїзму і звертатися до буддизму, до буддійської літератури, якщо говорити про художні уподобання. Дійшло навіть до того, що у 1926 р. він викинув у води Корейського моря рукопис своєї другої повісті. За дивною іронією долі дадаїзм для Такахаші послужив не способом заявити про себе у західній літературі, а шляхом повернення до своїх національних традицій. У будь-якому випадку, паралелі між філософією дзен-буддизму та дадаїським світоглядом очевидні, хоча ми і не будемо зараз їх розглядати, зважаючи на обмежений обсяг даної роботи. Зазначимо лише, що таке дослідження обіцяє бути дуже цікавим і перспективним.

Список використаних джерел:

1. Долин А.А. Новая японская поэзия. – М., 1990.
2. Julaud, Jean-Joseph. La littérature française pour les nuls. – Paris, 2005.
3. Masson, Nicole. La littérature française. – Paris, 2007.
4. 萩原居次郎 「死刑宣告」 – 東京、1925.
5. Behold My Swarthy Face. Інтернет джерел (Режим доступу: <http://www.beholdmyswarthyface.com/2008/04/collection-of-cucumis-melo-poems-by.html>).

А. Букриєнко, к. філол. н., доц.
Киевский национальный университет
Имени Тараса Шевченко, Киев

ДАДАИЗМ В ЯПОНИИ: МЕЖДУ ФУТУРИЗМОМ И МОДЕРНИЗМОМ

В статье рассматривается история становления и развития в японской литературе такого интересного, сложного и неоднозначного явления как дадаизм. Освещаются предпосылки появления дадаизма в Японии, особенности первого знакомства японцев с этим литературным направлением, специфика его теоретического развития в Японии. Отдельное внимание уделяется жизненному и творческому шляху такого «столба» японского дадаизма как Такахаси Синкити. В этом контексте рассматриваются также некоторые параллели между философией дзен-буддизма и дадаи́ським образом мышления.

Ключевые слова: дадаизм, поэзия, философия, дзен-буддизм

A. Bukriienko, PhD in philology, associate professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

DADAISM IN JAPAN: BETWEEN FUTURISM AND MODERNISM

This article reviews the formation and development of such an interesting, complex and ambiguous phenomenon as Dadaism in Japanese literature. The prerequisites Dada in Japan are looked through, especially Japanese first acquaintance with this literary movement, the specificity of its theoretical

development in Japan. Special attention is paid to the life and career of a "key-person" of Japanese Dadaism, Takahashi Shinkichi. In this context, some parallels between the philosophy of Zen Buddhism and dadayiskym way of thinking are analyzed.

Keywords: Dada , poetry , philosophy, Zen Buddhism.

УДК 398.21

Д. Букрієнко, асп.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ

СИМВОЛІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОДОРОЖІ ГЕРОЯ У ЯПОНСЬКИХ ЧАРІВНИХ КАЗКАХ (на прикладі казки «Момотаро»)

У статті на прикладі казки «Момотаро» аналізується символізм подорожі головного героя. Розглядаються три послідовні етапи його подорожі: вирушення, ініціація, повернення. Розкривається значення символів, які супроводжують героя під час даної подорожі.

Ключові слова: символ, подорож, герой, ініціація.

Будь-який дослідник, який береться досліджувати чарівні казки, перш за все, природно, звертає увагу на етапи подорожі головного героя, які, власне, і формують сюжет казки як такої. Тим більше це не може не стосуватися і нашого дослідження, присвяченого аналізу головного героя в японському фольклорі, хоч і на прикладі однієї казки.

Теорію фольклорної казки розробляли такі дослідники як В. Бахтіна, І. Березовський, О. Бріцина, М. Грушевський, М. Драгоманов, Л. Дунаєвська, М. Люті, В. Пропп та ін. Крім того, не можна забувати також і значний внесок дослідників, які вивчали казку літературну – Л. Брауде, М. Липовецький, І. Лупанова, С. Серова, Н. Тихолоз – як і фольклорна казка ніби «перетікає» літературну і навпаки, так і дослідження цих двох взаємопов'язаних жанрів доповнюють та значно розширюють можливості одне одного.

У даній роботі розглядаються та аналізуються особливості подорожі головного героя японської казки «Момотаро» – хлопчика ім'ям якого названа уся казка.

Момотаро – не звичайний хлопчик: він народився з персика у небагатій (наразі ми не можемо стверджувати, чи була ця сім'я бідною) бездітній сім'ї. Дід, його батько, «рубав на горі ліс та продавав на дрова», а бабуся, мати, – «займалася домашнім господарством [Бондар 2003, с. 147]. Ситуація сама по собі досить стандартна для чарівних казок; здається, було б дуже цікаво ширше розглянути цей момент, залучивши більше матеріалу з інших казок і, можливо, порівнявши його з європейськими казками. Проте зараз ми не будемо концентруватися на початку цієї казки, залишивши розгляд даного питання для майбутнього дослідження, яке видається досить перспективним та обіцяє цікаві результати.